

דברים פרק טו

- (יב) **כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים** ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך :
 (יג) וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם : (יד) העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך יקנך אלהיך ותן לו :
 (טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך יקנך אלהיך על כן אנכי מצוץ את הדבר הזה היום :
 (טז) והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך :
 (יז) ולקחת את המרצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה כן :
 (יח) לא יקשה בעיניך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך יקנך אלהיך בכל אשר תעשה : פ

ירמיהו פרק לד

- (ח) **הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יקנך אחרי כרת המלך צדקיהו ברית את כל העם אשר בירושלם לקרא להם דרור :**
 (ט) **לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו והעבריה חפשים לבלתי עבד בם ביהודי אחיהו איש :**
 (י) וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו בבית לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו חפשים לבלתי עבד בם עוד וישמעו וישלחו :
 (יא) **וישובו אחרי כן וישבו את העבדים ואת השפחות אשר שלחו חפשים** <ויכבשו> ויכבשו לעבדים ולשפחות :
 (יב) והיה דבר יקנך אל ירמיהו מאת יקנך לאמר :
 (יג) **כה אמר יקנך אלהי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר :**
 (יד) **מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים** ושלחתו חפשי מעמך ולא שמעו אבותיכם אלי ולא הטו את אזנם :
 (טו) ונתשבו אתם היום ותעשו את הישר בעיני לקרא דרור איש לרעהו ותכרתו ברית לפני נקרא אשר נקרא שמי עליו :
 (טז) **ותשבו ותחללו את שמי ותשבו איש את עבדו ואיש את שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם ותכבשו אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות :** פ

יחזקאל פרק ז

- (יב) **בא העת הגיע היום הקונה אל ישמו והמוכר אל ותאבל כי חרון אל כל המונה :**
 (יג) **כי המוכר אל הממכר לא ישוב ועוד בחיים חיתם כי חזון אל כל המונה לא ישוב ואיש בעונו חיתו לא יתחזקו :**
 (יד) תקעו בתקוע והכין הפל ואין הלך למלחמה כי חרוני אל כל המונה :

מלכים א פרק יג

- (א) והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר יקנך אל בית אל וירבעם עמד על המזבח להקטיר :
 (ב) **ויקרא על המזבח בדבר יקנך ויאמר מזבח מזבח כה אמר יקנך הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטרים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך :**
 (ג) ונתן ביום ההוא מופת לאמר זה המופת אשר דבר יקנך הנה המזבח נקרע ונשפך הדשו אשר עליו :

מלכים ב פרק כג

- (טו) **ויפן יאשיהו וירא את הקברים אשר שם בהר וישלח ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח ויטמאהו כדבר יקנך אשר קרא איש האלהים אשר קרא את הדברים האלה :**
 (יז) **ויאמר מה הציון הלז אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בית אל :**
 (יח) ויאמר הניחו לו איש אל יגע עצמותיו וימלטו עצמותיו את עצמות הנביא אשר בא משמרון :
 (יט) וגם את כל בתי הבמות אשר בערי שמרון אשר עשו מלכי ישראל להכעיס הסיר יאשיהו ויעש להם ככל המעשים אשר עשה בבית אל : (כ) ויזבח את כל כהני הבמות אשר שם על המזבחות וישרף את עצמות אדם עליהם וישב ורושלים :

הושע פרק ו

- (א) **לכו ונשובה אל יקנך כי הוא טרף וירפאנו וי ויחבשנו :**
 (ב) **יחינו מימים ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו :**
 (ג) **ונדעה נרדפה לדעת את יקנך כשחר נכון מוצאו ונבוא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ :**
 (ד) **מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה וחסדכם פענן בקר וכטל משכים הלך :**
 (ה) **על כן חצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי ומשפטיד אור יצא :**
 (ו) **כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעלות :**
 (ז) **והמה כאדם עברו ברית שם בגדו בי :**
 (ח) **גלעד קרית פעלי און עקבה מדם :**
 (ט) **וכחפי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה כי זמה עשו :**
 (י) **בבית ישראל ראיתי <שערייה> שערויה שם זנות לאפרים נטמא ישראל :**
 (יא) **גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי :** פ

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כט עמוד א

מיתבי: אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: +ויקרא כ"ה+ עד שנת היובל יעבוד עמך, ואין שדה אחוזה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: +ויקרא כ"ה+ ויצא ביובל ושב לאחוזתו, אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: +ויקרא כ"ז+ והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם; ר"ש בן יוחי אומר: אין שדה חרמין נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר: +ויקרא כ"ז+ ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם - אמר רב חסדא: מלמד, שכולן שפחות חרופות בעלו!

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף לא עמוד ב

מתני'. הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאל היה חלוט לו אחד הלוקח ואחד שניתן לו מתנה שנאמר לצמיתות. בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש, כדי שיהא חלוט לו. התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה, ויהא שובר את הדלת ונכנס, אימתי שירצה הלל יבא ויטול את מעותיו.

תלמוד בבלי מסכת כריתות דף יא עמוד א

א"ר יצחק: לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר: והיא שפחה נחרפת לאיש. ומאי משמע דהאי נחרפת לישנא דשנויי הוא? דכתיב: +שמואל ב' י"ז+ ותשטח עליו הריפות. ואב"א: +משלי כ"ז+ אם תכתוש האויל במכתש בתוך הריפות בעלי. +עזרא י"א+ ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם - אמר רב חסדא: מלמד, שכולן שפחות חרופות בעלו.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף לב עמוד ב

ומי מנו שמיטין יובלות? השתא משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות, עזרא דכתיב ביה: +עזרא ב'+ כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים ושש מאות וששים הוה מני? דתניא: משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות, שנאמר: +ויקרא כ"ה+ וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן; יכול היו עליה והן מעורבין, שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין, יהא יובל נוהג? תלמוד לומר: לכל יושביה, בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין! א"ר נחמן בר יצחק: מנו יובלות לקדש שמיטין. הניחא לרבנן דאמרי: שנת חמשים אינה מן המנין, אלא לרבי יהודה דאמר: שנת חמשים עולה לכאן ולכאן, למה לי? בשמיטין סגיא! הא ודאי דלא כרבי יהודה. ולא מנו שמיטין יובלות? והכתיב: +ירמיהו ל"ד+ מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך, והיונן בהו: מקץ שבע שנים, והכתיב: +דברים ט"ו+ ועבדך שש שנים, ואמר רב נחמן בר יצחק: שש לנמכר ושבע לנרצע! ההוא בתוכחה כתיב, וקאמר נביא: השלחתם. והכתיב: +ירמיהו ל"ד+ וישמעו וישלחו! אלא אמר ר' יוחנן: ירמיה החזירן ויאשיה בן אמון מלך עליהן. ומנא לן דהדור? דכתיב: +יחזקאל ז'+ כי המוכר אל הממכר לא ישוב, אפשר יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיבטל? אלא, מלמד שהחזירן ירמיה. ומנא דיאשיה מלך עליה? דכתיב: +מלכים ב' כ"ג+ ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים על המזבח בית אל, וכי מה טיבו של יאשיהו בבית אל? אלא כשהחזירן ירמיהו, יאשיהו מלך עליהם. רב נחמן בר יצחק אמר, מהכא: +הושע ו'+ גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי.

רש"י מסכת ערכין דף לב עמוד ב

מנו יובלות לקדש שמיטין - ודאי יובל לא היה נוהג שיהו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מכר חוזרות אבל שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וקציר דהא צריכין למנות שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומן שלסוף ז' שמיטות היו מניחין שנת נ' שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה של אחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונין יובלות היו מונין אותה שנה לחשבון השמיטין והווי השמיטין שלא במקומן.

תוספות מסכת ערכין דף לב עמוד ב

מנו יובלות לקדש שמיטין - מכאן תימה לברייתא דתני בירושלמי דמסכת גיטין ורש"י כתב בפ' השולח (גיטין דף לו.) דתניא בירושלמי וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחד שמיטת יובל ואחד שמיטת שביעית בזמן שאתה משמט [יובל] אתה משמט [שביעית] בזמן שאי אתה משמט יובל אי אתה משמט שביעית וכאן אומר דלא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין ופירש רש"י פ' השולח (שם) דההיא דערכין דמדרבנן היא ואין משמע כן בת"כ (ואומר אני דתנאי היא (עכ"ל רש"י) (דהא דירושלמי רבי היא) ועוד אור"ת דהך ברייתא דמיתני ריש פרק השולח (שם) וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים והא דירושלמי רבי היא אב"ל רבנן פליגי עליה דרבי ואמרי מנין דיש שמיטה אף על פי שאין יובל ת"ל (ויקרא כה ח) והווי לך שבע שבתות השנים ומנין שיעשה יובל אף על פי שאין שביעית ת"ל (שם) והווי לך תשע וארבעים שנה [וסוגיא] דהכא אתיא כרבנן מיהו יש ליישב ההיא דתורת כהנים אפי' כר' והא דתני שביעית אף על פי שאין יובל יש לפרשה אף על פי שלא נהגו יובל והניחו בחטאם וכדתני בפ"ק דר"ה (דף ט: ושם) יובל היא אף על פי שלא שמטו ואף על פי שלא תקעו יכול אף על פי שלא שלחו ת"ל היא דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר יובל אף על פי שלא שמטו ואף על פי שלא שלחו יכול אף על פי שלא תקעו ת"ל היא.

תוספות מסכת ערכין דף לא עמוד ב

התקין הלל - הכא משמע דבימי הלל שהיה בבית שני כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף טו. ושם) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן לפני הבית מאה שנה היו נוהגין יובל כיון דבתי ערי חומה היה נוהג כדאמר בפירקין דלעיל (דף כט.). דאין בתי ערי חומה אלא בזמן שהיובל נוהג וקשה לפירש"י דפרק השולח (גיטין דף לו.). דתנן הלל תיקן פרוזבול ופריך בגמ' עלה מי איכא מידי דאורייתא משמטא והתקין הלל דלא תשמט ומשני בשביעית בזמן הזה דרבנן ופרש"י והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן ואף על גב דהלל בבית שני הוה סבירא ליה דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא היה נוהג שמיטה מדאורייתא ודאמרינן מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר וכאן משמע דבבית שני היה יובל נוהג מן התורה וכן משמע בכריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה בסופו (דף יא.). ויתנו ידיהם להוציא (את) נשיהם ואשמים וגו' אמר רב חסדא מלמד שכולן שפחה חרופה בעלו ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי ואמרינן בפירקין דלעיל (כט.). דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלמא נהגו יובלות בבית שני וצ"ל דע"כ דאין הכי נמי דנהגו יובלות בבית שני ואף על גב דכל ישראל לא חזרו בימי עזרא כדכתיב (נחמיה ז) כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים ומיהו מכל שבט ושבט חזרו מקצתן והוי שפיר כמו כל יושביה עליה כדאמרינן לקמן שמנו יובלות אף על גב דלא חזרו כולן והיה דפרק השולח (גיטין דף לו.). צ"ל דהלל לאו לדריה תקין אלא יודע היה שהבית היה עתיד ליחרב ולפיכך תיקן פרוזבול ואף על גב דבעי התם הלל כי תקין פרוזבול לדריה הוא דתקין או לדרי עלמא תקין היה לאו לאביי קבעי כי אם לרבא דמתרץ התם הפקר ב"ד היה הפקר.

תוספות מסכת ערכין דף יב עמוד ב

הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו ואהדרינהו לא קחשיב - והחזירם בי"ח ליאשיהו ומנה י"ד ליאשיהו דמלך ל"א וכ"ב דיהויקים וצדקיהו הרי ל"ו שנה ובשנת ל"ו חרבה וא"ת א"כ מאי קאמר בברייתא אם אתה אומר משנכנסו מנו נמצא בית חרב בתחילת יובל הא ליתא דכשגלו פסקו מלמנות יובלות וכשהחזירום החזירו למנות ולקדש ותו לא היה רק ל"ו שנה עד החורבן ואומר רבי דהיהא ברייתא אתיא כרבנן דאמרי דשנת נ' אינו ממנין שמיטין ולדידהו כשגלו [נהי] נמי דלא מנו יובלות שמיטין מונין ומקדשין והוי מונין יובלות לקדש בו שמיטין דהכי איתא שיליה מכילתין לא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין וא"כ כשהחזירום ירמיהו לא התחילו למנות תחילת היובל אלא לאותו חשבון עצמו שהיו מונין ולכך קאמר שאם מנו משנכנסו בית חרב בשנת יובל אבל לר' יהודה דאמר שנת נ' עצמו ממנין שמיטין ובשנים שגלו העשרת שבטים לא היו מונין שמיטין ולא יובלות כלל וא"כ כשהחזירום ירמיהו ונהג יובל הוצרכו לחזור ולהתחיל מנינם.

תוספות מסכת ערכין דף יג עמוד א

הנך שית עד דסליק עזרא וקדיש לא קחשיב - צריך עיון למאי דפירשתי דכי נמי גלו השבטים מנו נמי יובלות כדי לקדש השמיטין א"כ בגלות דבבל קודם דסליק עזרא נמי היו מונין ואמאי התחילו למנות כי סליק עזרא וי"ל דלא דמי דודאי בעוד ישראל על אדמתם כי נמי אין יובל נוהג שמיטה נוהג בחרישה וזריעה והיו מקדשין אבל בגלות לא היו מקדשין כלל שביעית וצ"ע דכי נמי היו בגולה היו צריכין לקדש שביעית מפני שמיטת כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ ואם הוא כך דשביעית אינו תלוי ביובל כי נמי ישראל בגלות ואינן כלל על אדמתן למה לא ימנו שמיטין כמו מקצת ישראל על אדמתן ואף על גב דאין כל יושביה עליה מונין שביעית אף על גב שאין מונין יובל.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לו עמוד א

ומי איכא מידי, דמדאורייתא משמטא שביעית, והתקין הלל דלא משמטא? אמר אביי: בשביעית בזמן הזה, ורבי היא; דתניא, רבי אומר: +דברים ט"ו+ וזה דבר השמיטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים; ותקינן רבנן דתשמט זכר לשביעית. ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה, עמד והתקין פרוזבול. ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא משמטא שביעית, ותקינן רבנן דתשמט? אמר אביי: שב ואל תעשה הוא. רבא אמר: הפקר ב"ד היה הפקר, ...איבעיא להו: כי התקין הלל פרוזבול - לדריה הוא דתקין, או דלמא לדרי עלמא נמי תקין? למאי נפקא מינה? לבטוליה, אי אמרת לדריה הוא דתקין מבטלינן ליה, אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין, הא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו - אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין,

רש"י מסכת גיטין דף לו עמוד א

בשביעית בזמן הזה - והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן הוא ואף על גב דהלל בבית שני הוה סבירא ליה לאביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי מנין שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית אבל בת"כ ראיית דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת. בזמן שאי אתה משמט קרקע - כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ.

תוספות מסכת גיטין דף לו עמוד א

בזמן שאתה משמט כו' - פירש בקונט' **השמטת קרקע לא נהגא בבית שני** כדאמר' בירושלמי בפרקין מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית כו' **ובבית שני הואיל ולא נהג יובל שלא היו כל יושביה עליה לא נהגא שמיטה מדאורייתא** והא דאמר' בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין היינו מדרבנן **וקשה לר"ת** דהיה לו להביא ההיא דירושלמי ואפי' נאמר דסמיך אהיא והך דהכא מייתי משום כספים אכתי קשה בריש מועד קטן (דף ב:) דפריך חרישה זריעה בשביעית מי שרי ומייתי הך דהכא והתם לא שייך כלל לאתויי אלא ההיא דירושלמי **ונראה לר"ת** **השמטת קרקע דהכא ודהתם לא איירי בחרישה זריעה אלא בשדות החוזרות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי ליובל ולשביעית השמטת כספים** דשמיטה משמטת כספים ולא יובל כדאמרין בהדיא בפרשת ראה אנכי ודריש לה מדבר השמיטה שמוט וה"ק **בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית** כי ההיא דירושלמי **ואר"ת דבבית שני נהג יובל** דאמרין בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) ואשמים איל צאן על אשמתם מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי ועבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמר בס"פ המקדיש שדהו (ערכין דף כט.) ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון כדאשכחן בס"פ ק"ה דהוריות (דף ו.) שהביאו על ע"ז שעבדו בימי צדקיהו דבע"ז אשכחן דנחשדו אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנחשדו **ועוד דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני כדתנן במסכת ערכין** (דף לא:) ומייתי לה לקמן במי שאחזו (דף עד:) בראשונה היה נטמן התקינו כו' ואמרין נמי בסוף המקדיש שדהו (ערכין כט.) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג **ולא תיקון הלל פרוסבול לדורו שהרי היה בזמן הבית ודהלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה** (שבת טו.) אלא לאחר חורבן דהוו ידעי דחרוב ביתא כדאמרין בנזיר בפ' ב"ש (דף לב:) **והא דבעי בסמוך לדריה תקין לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חורבן אי נמי** **ההיא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד היה הפקר** **והא דאמר בסוף ערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע דיובל לא נהג היינו למאי דס"ד התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו** ולא היו בגלות בבל אלא ב' שבטים וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה **אבל במסקנא דאמר' דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמצאו דהיו שם מי"ב שבטים ואף על גב שלא עלו כולם חשיב כל יושביה ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים.**

ותקון רבנן דתשמט זכר לשביעית - והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה וליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות.

חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף לו עמוד א

הא דתניא רבי אומר בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע וכו'. פרש"י ז"ל השמטת קרקע היינו חרישה זריעה שאסורה בשביעית, ובזמן שאין אתה משמט קרקע היינו לאחר חורבן שבטלה קדושת הארץ, ואינו נכון שא"כ בימי הלל מנא לן דלא נהגא מדאורייתא אפילו השמטת קרקע, ומה שפ"י מפני שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ואמר הרב ז"ל שהיא מחלוקת, א"כ לא אמר עיקר הטעם שהיה אביי צריך לומר משום שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ואליבא דמאן דסבר הכי, ועוד כיון דפלוגתא היא מאן לימא לן דרבי ס"ל כמ"ד אין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ומאן תנא דאית לי' הני תרי קולי, אלא ה"פ בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע שהיא חזרת שדות לבעליהן ביובל ואחת שמיטת כספים דהיינו שמיטת שביעית, בזמן שאתה משמט קרקע כלומר שהיובל נוהג שמיטה נוהגת בזמן שאין היובל נוהג אין שמיטה נוהגת, וכן מפורש בירושלמי תמן אמרין ואפי' כמ"ד מעשרות דבר תורה מודה בשמיטה שהיא מדבריהם וזה דבר השמיטה שמוט רבי אומר שני שמיטין שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהגת מדבר תורה פסקו היובלות שמיטה נוהגת מדבריהם.

ור"ת ז"ל הקשה כאן שהרי בימי הלל היה היובל נוהג דתנן התם בערכין בראשונה היה נטמן כל שנים עשר חודש כדי שיהא חולט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה והלה שובר הדלת ונכנס ואיתא לקמן בפ' מי שאחזו, **וש"מ שהיה היובל נוהג שאין בית בבתי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג**... זהו דעת ר"ת ז"ל.

ואינו מחזור לי שלפי דעתי אפילו למ"ד עשרת השבטים ירמיהו החזירן לא גלו לבבל מעולם אלא חזרו למקומם הראשון, כדאמרין (ילקוט ויקרא סי' תרע"ה) **ואבדתם בגוים אלו עשרת שבטים שגלו למדי ושם נשתקעו כולם ולא נתערבו עם ישראל ולא גלו לבבל ובבית שני לא היו מעולם, ועוד שאם לא היה הלל מתקן דורו לא הי' מתקן לדורות הבאים אלא הם יחושו לעצמם, ועוד אי אפשר לומר שיתקן הלל ויאמר לכשיחרב בית המקדש יעשו פרוזבול חס ושלום שלא היה פותח פיו לשטן ולא מתקן תקנות לחרבן אף על פי שהיו יודעין שיחרב, והתימה הגדול שמתמיהנו הרב ז"ל בדבריו שהרי המקראות מוכיחים הן דכתיב ויעבירו קול ביהודה ובירושלים לכל בני הגולה להקבץ ירושלים וכתיב ויקבצו כל אנשי יהודה ובנימין ירושלים והרבה מפורשין מהם ובדברי הימים מפורשים כל החוזרים ומשבט יהודה ובנימין היו ועוד שהרי הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ונתישבו במקצתה של א"י במה שרצו ולא נתחלקו השבטים, ואמרין התם בערכין היו עליה אבל היו מעורבבין שבט יהודה בבנימן ושבט בנימן ביהודה יכול יהא היובל נוהג ת"ל לכל יושביה בזמן שיושביה כתקן ולא בזמן שהן מעורבבין, ועוד שהרי אפילו לענין חלה אמר' בכמה דוכתי (נדה מ"א א') אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן משום דכתיב בבאכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו ישראל סלוק ואם עלו כל השבטים עד שנקרא בהם כל יושביה עליה **כ"ש שאני קורא בהם בבאכם, וזה דבר ברור ומפורש, אלא אינו נקרא כל יושביה עליה ולא בבאכם עד דאיכא רוב כל שבט ושבט כדאמרין בעלמא בכל דיני הצבור לפסח ופר העלם דבר של צבור, וכי תעלה על דעת הרב ז"ל שאם עלו שנים או שלשה מכל שבט ושבט יהא יובל נוהג להם.****

אבל דברי ר"ת ז"ל קושיות הם צריכות לפנים, וי"ל שהיה דין בית בבתי ערי חומה נוהג בימי הלל מדבריהם, ואפשר שכל דיני יובל נוהגין כן מדבריהם בימיו ולא לעבור על ד"ת ולהתיר עבד עברי בשפחה אלא להחמיר, וסעד נמצא לזה בספר יוסף בן גוריון הכהן שאמר שנתקדש היובל בימי אחד ממלכי החשמונאים, ומה שאמרו בכריתות מלמד שכולם בעלו שפחה חרופה י"ל בימי צדקיהו בעולם כדאמר' וצפירי חטאת שנים עשר על ע"ז שעבדו בימי צדקיהו הביאום, אבל ר"ת ז"ל היה מדחה זה משום דע"ז בימי צדקיהו אשכחן דעבדוהו אבל אימת בעלו נשים נכריות ושפחות בימי עזרא ולא בימי צדקיהו, וי"ל דרב חסדא ס"ל כאחרים דאמרי ומאורסת לעבד כנעני, ולרבנן דאמרי מאורסת לעבד עברי על דבר אחר הביאו אשמות, ושמה תלוין היו, עוד יש לי לומר שאם קנה עבד עברי בזמן הבית ונרצע וחרב הבית קודם שיצא ובטל היובל שהוא עובד לעולם ודינו כדין עבד עברי להתירו בשפחה ועוד רב חסדא סבר לקמן חציה שפחה וחציה בת חורין בת איתרוסי היא היילך משכחת לה כגון שקדשום בזמן הבית שהיה היובל נוהג וחרב הבית ובעולם בימי עזרא, והא דאסיקנא התם עשרת השבטים ירמיה החזירן לאו למימרא דבימי עזרא מנו יובלות לקדשן אלא לתרץ שאין יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואף על פי שנהג בסוף בית ראשון כדמוכח התם מדכתיב כי המוכר אל הממכר לא ישוב ומשום הכי קאמר שכל יושביה עליה היו, והא דאמר' התם בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין מדאורייתא קאמר שנהגו השמיטין ורבנן דפליגי עליה דר' דהא אתי לתרוצי הא דאיתמר התם מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות ואקשינן עלה מדתניא לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו' ומתרץ עלה מנו יובלות לקדש שמיטין, ורש"י ז"ל כתב מדרבנן קאמר.

ולענין הלכה שמטת קרקע נוהגת בארץ ישראל לדברי חכמים דבר תורה דקי"ל קדושה ראשונה ושנייה יש לה שלישיית אין להן ולמ"ד יש להן מדרבנן ולדברי רבי ודאי מדבריהם נוהגת היא כדאמר' בריש משקין לענין שמטת קרקע בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתקון רבנן דתנהוג כמו שתקנו תרומות ומעשרות מדבריהם למ"ד שלישיית יש להן, ואמרין התם מכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא, ועוד מעובדא דריש לקיש דאיתא התם במס' סנהדרין (כ"ו א') ובפסחים בפ' מקום שנהגו (נ"א א') א"ל רבה בר בר חנה לבריה לא תאכל ספיחי כרוב לא בפני ולא שלא בפני, וש"מ דשמטת קרקע נוהגת, וממילא שמעינן להשמטת כספים בין בארץ בין בחוצה לארץ דהא חובת הגוף היא, ואמרין בירושלמי לרבנן דפליגי עליה דרבי ר' יוסה אומר וזה דבר השמטה שמוט בזמן שהשמטה נוהגת בארץ מדבר תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהם, ובגמ' דילן במס' קדושין (ל"ח ב') נמי איתמר השמטת כספים בין בארץ בין בחו"ל ואפילו לרבי דכתיב כי קרא שמיטה מ"מ, ואיתמר נמי התם אלא הא כתיב בארץ ההוא בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ אין הדרור נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ, והיינו דאמר שמואל אי איישר חילי אבטליניה ורב נחמן אמר אקיימיניה, ולא כדברי הרב אלברגלוני ז"ל שאמר דלאתם הדרים בארץ ישראל קאמר, שזו חובת הגוף היא ואין חלוק בין ארץ ישראל לחוצה לארץ, והיינו דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבולא אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא, ורב אשי ורבנן דבי רב אשי ורבה ואב"י משמטי וכולהו בחוצה לארץ ובזמן הזה הוו, ומי שאומר מדת חסידות היתה להם אין שומעין לו שכל שלא תקנו חכמים אין העושה אותו נקרא חסיד אלא הדיוט כדאמרין בירושלמי כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט, וכי אתו לקמיה דרב ואמר להו מידי פרוזבול היה לך למה להו פרוזבול ואם תאמר שלא ישמטו במדת חסידות א"כ פשיטא דמהימנא דאי בעו לא משמטי, והיכי אמרת לא שביק היתירא ואכיל איסורא הא לאו איסורא הוא כלל, ולמה להו למיתי קמיה כלל.

אבל י"א שהלכה כרבי דאמר אין שמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג לפי שסוגיא זו הולכת להקל בפרוזבול בכל דיניה, ואי שביעית דאורייתא כרבנן, בשל תורה הלך להחמיר, וכיון דקי"ל שהשמטה תלויה ביובל לדבר תורה אף מדבריהם אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג מדבריהם וכי היכי דתקון רבנן זכר לשמטה תקון זכר ליובל ואי אפשר שתקנו לזה ולא תקנו לזה לפי ששניהם תלויים זו בזו והיובל טעון קדוש ב"ד ובימי רבותינו היה ב"ד קבוע בארץ ישראל ותוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרין לבעליהן זכר ליובל ולפיכך היתה השמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת קרקע בין בהשמטת כספים, אבל עכשיו שאין שם ב"ד שמקדשין אותו ואין תוקעין ואין משלחין עבדים אין היובל נוהג כלל שאלו הדברים מעכבין ביובל כדאיתא במס' ר"ה וכיון שבטל היובל בטול גמור ואינו נוהג אפי' מדבריהם אף השמטה אינה נוהגת כלל ואפי' מדבריהם לא בעבודת קרקע ולא בהשמטת כספים, וזו היא דעת הראב"ד ז"ל, ואין זה מחוור, ועוד שאמרו בירושלמי לדברי רבי פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם ולא אמרו בשעה שהיובל נוהג מדבריהם שמטה נוהגת מדבריהם, ועוד שמימי ר' הלל הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקדשן לדורות על פי מנין שאנו מונין בו שוב לא היה בארץ ישראל ב"ד ראוי לקדש, וכ"ש בימי רב אשי שכבר בטלו מומחין מארץ ישראל, אלא בזמן הזה היה ואעפ"כ מצינו לו ולרבנן דדריה דמשמטי ומטרחי נפשייהו למיכתב פרוזבול, ולפום דעתא צילתא נמי אינו במשמע שקדשו יובל מדבריהם לאחר חרבן שהרי הארץ חרבה ושממה בידי טמאים ואין ישראל עליה אלא כעבד שלן באכסניא ולמה יחזרו שדות ובתי ערי חומה וינהיגו בעבדים והם עבדים לעבדים, אבל בימי הבית הוא שנהגו בו.

והראיה המכרעת ששנת השמטה מפורסמת בארץ ישראל היום ומנהג אבותיהם בידיהם להשמיט קרקע כלומר שנוהגין בה כל קדושת שביעית, ומעתה נמצינו למידין בשמטת כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ כדפרישית, ובמסכת ע"ז בשמעתא דרב הונא בריה דר' יהושע מצאתי לרב הנזכר ז"ל דקמ"ל רב הונא דשמטת כספים נוהגת אף על פי שאין שמטת קרקעות נוהגת דלא סבירא לן כרבי, ואי נמי סבירא לן כוותיה נהי נמי דמדאורייתא לא נהגא מדרבנן מיהא נהגא ואפילו בחוצה לארץ, ויפה כיון שחזר והודה על האמת וכן דעת ר"ש ז"ל שם בפ"ק דע"ז, והגאונים ז"ל כך הסכימו ששמטת כספים נוהגת בכל מקום ובכל זמן, וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב בהלכותיו סוגיא זו שבדיני השמטת כספים ועליו אנו סומכין בכל דבר, ולפי שהעם נמנעין מלהשמיט ועוברין על מה שכתוב בתורה, מקצת החכמים לבם נוקפן ומפקפקין בדבריהם להקל שהעם שומעין להם בכך ואין שומעין להחמיר.

בית הבחירה למאירי מסכת גיטין דף לו עמוד ב

זה שביארנו ששמת כספים אינה נוהגת בזמן הזה מן התורה לדעת רבי היא והלכה כמותו והוא שאמר זה דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע ר"ל חזרת שדות לבעליהן דהיינו יובל אתה משמט כספים דהיינו שמטת שביעית בזמן שאי אתה משמט קרקע כגון שאין היובל נוהג אי אתה משמט כספים וכן פרשוה בתלמוד המערב בשעה שהיובל נוהג שמטה נוהגת דבר תורה ר"ל שמטת כספים פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם ולמדת שאף בבית שני אין שמטת כספים נוהגת מן התורה שהרי לא היה יובל נוהג בו שהרי יובל תלוי בזמן שכל יושביה עליה והרי עשרת השבטים לא חזרו ולא עוד אלא שאף בבית ראשון משגלו שבט ראובן ושבט גד וא"כ מה שתקן הלל פרוזבל לשמטת כספים לזמן בית שני תקן שהיה בימיו ומה שהוא קורא לו בזמן הזה פירושו מפני שאין יובל נוהג בו הא בזמן הזה לגמרי ר"ל אחר חורבן בית שני אין שמטת כספים נוהגת כלל אף מדרבנן ואין צריך לפרוזבל ולא לתנאי שלא ישמיטנו בשביעית וזהו שנחלקו עליו חכמים לומר ששמטת כספים נוהגת מן התורה אף בזמן שפסקו היובלות אלא שהלכה כר':

ומ"מ קצת רבני צרפת כתבו שהיובל היה נוהג בבית שני...

ומ"מ יש מפרשים זו של רבי בשמטה של עבודת קרקע שנהגה בבית שני לדעתם אף מן התורה ומפני שאינה תלויה בכל יושביה וזהו לדעתם מה שאמרו מנה יובלות לקדש שמטין ובזמן שאתה משמט קרקע מעבודה אתה משמט כספים וכו' אי אתה כו' ואף לזו אתה צריך לומר בזמן הזה לאחר חורבן בית שני ומ"מ הא לדריה תקין קשיא אלא שהעיקר כדעת ראשון ואף שמטת עבודת קרקע לא היתה בבית שני אלא מדברי סופרים לדעת רבי וזו של ערכין ר"ל מנו יובלות לקדש שמטין רבנן היא דאע"ג דפסקי יובלות שמטת עבודת קרקע וכספים נוהגות מן התורה הא לרבי כלם מדברי סופרים וכן בראשון של מועד קטן אמרו על איסור עבודת קרקע בשביעית בזמן הזה ורבי היא על הדרך שאמרוהו כן בשמטת כספים אלמא שמטת כספים ושמטת עבודת קרקע ר"ל שאין יובל נוהג מדברי סופרים הוא:

ויש נוטים לדעת שליטת והוא שמסכימים לדעתנו לומר בהלל שלדורו תקן ואף בבית שני אין שמטת כספים נוהגת אלא מדברי סופרים כדעתנו והוא הדין לעבודת קרקע אלא שבשמטת כספים הם אומרים שאף בזמן הזה היא נמשכת אף על פי שאיסור עבודת קרקע בטל ויש אומרים לשיטה זו שאף שמטת קרקע נוהגת בזמן הזה בארץ ובסביבות שלה כעין תרומות ומעשרות אלא שבזו אף הם מודים שלא לזמן ארוך אלא לכל זמן שקבעו חכמי ישראל ישיבה בסמוך לאותם המקומות הא שמטת כספים מיהא נוהגת לעולם בכל מקום וכן כתבו גדולי המחברים וכן נראה דעת גדולי הפוסקים שהביאוהו כן ומטעם שהרי מצינו בתלמוד שהיו נוהגים בו אף בימי רבינא ורב אשי וכלהו בתראי וכמו שאמרו בסוגיא זו רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי ומטריחים עצמם בפרוזבל או לכעין פרוזבל ואע"פ שאפשר לתרץ שלמדת חסידות היו נוהגים כן הם אומרים שאם לחסידות הם מכונים ישמיטו לגמרי אלא שלדעתנו היא הנותנת שאלו היתה נוהגת בחיוב לא היה מספיק להם מסירת מילי דחד לחבריה אלא לדיינין הקבועים אלא שנראה שלזכר בעלמא היו עושין ומ"מ אף הם מביאים אותה ממה שראו שהיו נוהגים דין שביעית אף בעבודת קרקע כמו שאמרו פס' נ"א: אל תאכל ספיחי כרוב בשביעית אלמא שנוהגת היתה אף לאחר חורבן אלא שלדעתנו אף זו מדת חסידות ולזכר בעלמא:

ויש אומרים שאף לכשתאמר ששמטת כספים נוהגת בזמן הזה דוקא בארץ ואין זה כלום שהשמטת כספים לא היה בה חלוק לעולם בין ארץ לחוצה לה ובהחזרת קרקע ובעבודת קרקע הוא שיש לחלק ביניהם הוא שבבית ראשון היה יובל נוהג בארץ וכן בחוצה לארץ לענין שלוח עבדים ושאר דברים התלוים ביובל חוץ מהחזרת קרקע ושמטת כספים היתה נוהגת מן התורה בכל מקום שאין השמטת כספים תלויה במקום שמטת קרקע אלא בזמן השמטת קרקע ואיסור עבודת קרקע והפקר פירות היתה נוהגת בארץ מן התורה וחוצה לה מדבריהם ואף זו דוקא בסביבותיה ובבית שני בטלו יובלות ונשאר איסור עבודת קרקע בארץ מדברי סופרים לדעתנו ולדעתם מן התורה והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם לדעתנו גם כן ולדעתם אף מן התורה ואחר חורבן בית שני בטלו יובלות ובטל הכל לדעתנו לגמרי ולדעת קצתם בטל איסור עבודת קרקע לגמרי אף בארץ ונשארה שמטת כספים אף בכל מקום מדברי סופרים ולדעת קצתם אף שמטה שבעבודת קרקע נשארה בארץ מדבריהם ובסביבותיה הא מ"מ השמטת כספים למאן דאמר בטלה אף בארץ למאן דאמר לא בטלה אף בחוצה לארץ שכל שמטת כספים נוהגת הן מן התורה הן מדברי סופרים אין בה חלוק בין ארץ לחוצה לה והדברים מבולבלים בעינינו אלו ביד מפרשים אלא שהרבה גאונים מסכימים להיות שמטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום וכדעת שלישי שהזכרנו וראוי לחוש אלא שהסוגיא מתישבות יותר לשיטתנו והוא דעת ראשון שכתבנו:

תוספות מסכת ראש השנה דף ט עמוד א

ולאפוקי מדר"י - אומר ר"י אפ"ה הלכה כרבי יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן מדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט: ושם) בשמעתא דתנא דבי אליהו גבי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי נשקול מכל מאה תרתי ושדי אפרטי וכל הסוגיא כדבריו ועוד דסתם מתניתין דהכא אוקמא כרבי ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי על רבי יהודה ועוד דלר' ישמעאל מקדשין חדשים ואנן קי"ל בכוליה הש"ס שמקדשין חדשים ור' יוסי נמוקו עמו קאי כרבי ישמעאל בפ"ק [דקדושין] (דף מ:): דאית ליה דיובל בתחילתו משמט ובערכין בסוף [המקדיש שדהו] (דף כח:): מוכח דמאן דאית ליה מתחילתו משמט סבר לה כרבי ישמעאל דאמר מר"ה חיילא יובל [אבל לא נראה דהא אומר התלמוד הכא ובפ' (אין נערכין) (ערכין דף יב ושם) לאפוקי מדרבי יהודה] ומיהו אין ראייה גמורה מהא דקאמר הכא ובערכין לאפוקי מדרבי יהודה דאשכחן בפרק המגרש (גיטין דף פה:): אתקין רבא בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אף על גב דרבא גופיה פסק כוותיה ביש נוחלין (ב"ב דף קלו.) וכן בפ"ק דכתובות (דף י.) לאפוקי דרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא וקיימא לן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו והיא משנה בפרק בתרא דכתובות (דף קי:).

תוספות מסכת עבודה זרה דף ט עמוד ב

...**ופסק רבינו ברוך בספר התרומה דהלכה כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן ואף על גב דבערכין (דף יב) ובפ"ק דראש השנה (דף ט. ושם) קאמר לאפוקי מדרבי יהודה מ"מ כך הלכה דכה"ג אשכחנא פ"ק דכתובות (דף י) דקאמר לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא אף על גב דהלכה דכתובה דאורייתא ובפ"ק דכתובות הארכת**
ובתוספות רבינו יהודה נמי משמע דהלכה כרבי יהודה שמחשב בהם שנת שמטה שבזמן הזה מ"ט שנה לכל יובל וכך פירש לפרש"י בשמעתין שבשנת ת"ך התחילה שמטה לחזור וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ד' אלפים והוסיף עליהם שנת ת"ך והרי קע"ג ואלף חמישי כולו וט"ו של ששי הרי אלף וקפ"ח הוצא האלף וק"נ ביובלי ונשקול מכל מאה תרתי הרי כ"ג שנים שעלה יתרון היובלות שיהא על ל"ח שנה שנשאר מן האלף וק"נ ועולה ס"א הנ"ו הם ז' ז' נשאר ה' שנים הרי לפי זה שנת י"א לאלף ששי התחלת שמטה לחזור ולפי' רשב"ם שפירש דבשנת תכ"א חרב הבית והיא היתה תחלת שמטה לא התחילה שמטה לחזור עד שנת י"ב לפרט וכן לפר"ת וצא וחשוב ג' מאות ופ' שנה בפני הבית התחילה מלכות יונים וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ארבעת אלפים הרי תקנ"ב פחות מהם ב' שנים כדקאמר בציר תרי שני והיו תק"נ וכל אלף חמישי וט"ו שנים מן הששי הרי ט"ו מאות וששים וחמש שנים הי"ד מאות הולכים בז' ז' נשאר קס"ה הק"מ הולכים בז' ז' נשאר כ"ה והם ד' שנים אחר שביעיות הרי בשנת שנים עשרה לאלף ששי התחילה שמטה.

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן סז (רבינו האי ז"ל)

וששאלתם על ענין תקיעת שופר במוצאי יו"כ מנהגנו לתקוע תשר"ת במיו"כ בכל מקום ולא מצינו טעם חובה. אלא דומה כי הוא זכר ליובל שנא' בו תעבירו שופר בכל ארצכם ומנהגנו בכל שנה ושנה אטו יובל א"נ כדי לערבב את השטן.

תשובות הגאונים - הרכבי סימן מה

...וזזה פירוש השמועה הג' אמ' רב הונא בריה דרב יהושע האי דטאעי ולא ידע כמה בשבועה לישיליה לתנא דסדר עולם דתאני בשנת ס"א עשו שמטה ובשנת ק"ג עשו יובל והכין תניא בהדיא שמונה מאות וחמשים שנה עשו על הארץ מאחר שבע שכיבשו ושבע שחלקו שהן שבעה עשר יובלין כלל שני דתנא דסדר עולם עד סוף יובלין ג' אלפים שנ"ב וזה פרטן עד יציאת מצרים ב' אלפים תמ"ח מ' במדבר ז' שכיבשו ז' שחלקו ושמונה מאות וחמשים שעשו יובלין הרי כאן ג' שנ"ב יפיל אותם משני בריה **והנותר בידו עד שנה שהוא חפץ יאחז שתי שנים מכל מאה שנה שלמות והשנים שאין עולות למאה יוסיף עליהן מה שבידו מן השנתים שלכל מאה ויוציאם בשבועים ומה שנותר הוא מספר השנה מן השבוע** וזה הוא שאמרנו לישיליה לתנא דסדר עולם ולפיק כללי ביובלי ופראטי בשבועי וליתי תרתי מכל מאה ולישדי אפראטא וליפקינן בשבועי ויאדע כמה בשבועא ויש דרך חשבון קרוב מזה לישיליה לתנא וליבצר מיניה תרתי שני או דלוסיף עלוהי חמש שני וסימנין כי זה שנתים וג'. לפחות ועוד חמש שנים להוסיף ולפקינן בשבועי וידע כמה בשבועא...

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י

הלכה א

מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמשים, ושתי מצות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד.

הלכה ב

ומאימתי התחילו למנות, מאחר ארבע עשרה שנה משנכנסו לארץ שנאמר שש שנים תזרע שדך ושש [שנים תזמור כרמך עד שיהיה כל אחד מכיר את ארצו ושבע שנים עשון] בכבוש הארץ ושבע שנים בחילוק, נמצאת אומר בשנת שלש וחמש מאות ואלפים ליצירה מר"ה מאחר מולד אדם הראשון שהיא שנה שניה ליצירה התחילו למנות, ועשו שנת עשר וחמש מאות ליצירה שהיא שנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ שמטה, ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשים שהיא שנת ארבע וששים משנכנסו לארץ.

הלכה ג

שבעה עשר יובלים מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו, ושנה שיצאו בה שחרב הבית בראשונה מוצאי שביעית היתה ושנת שש ושלושים ביובל היתה, שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון, כיון שחרב הבית בטל מנין זה, משבטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים שנה עמד, ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא והיא הביאה השנייה, ומשנה זו התחילו למנות מנין אחר, ועשו שנת י"ג לבנין בית שני שמטה, ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשים, אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות +/השגת הראב"ד/ שבעה עשר יובלין מנו ישראל. א"א זהו לדעת ר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן דאילו לרבנן בצרי להו שבע שכבשו ושבע שחלקו אלא שיעור יובלות קאמר ומאי דאמר שש ושלושים היתה זהו לדעת רבנן דאילו רבי יהודה שנת שלש היתה ביובל. +

הלכה ד

נמצאת למד שהשנה שחרב בה הבית באחרונה שתחלתה מתשרי שאחר החרבן כשני חדשים שהרי מתשרי הוא המנין לשמיטים וליובלות אותה השנה מוצאי שביעית היתה, ושנת ט"ו מן היובל התשיעי היתה, ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת אלף ומאה ושבע לחרבן שהיא שנת שמינים ושבעה ואלף וארבע מאות למנין שטרות שהיא שנת שש ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה היא שנת שמיטה והיא שנת אחת ועשרים מן היובל.

הלכה ה

אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החרבן וכן עולה בגמרא ע"ז חשבון זה שהוא קבלה.

הלכה ו

ושנת השמטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי א"י, וכולן לא מנו אלא לשני חורבן משליכין אותן שבע שבע, ולפי חשבון זה תהי שנה זו שהיא שנת שבע ומאה ואלף לחרבן מוצאי שביעית, ועל זה אנו סומכין, וכפי החשבון זה אנו מורין לענין מעשרות ושביעית והשמטת כספים שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות.
 +/השגת הראב"ד/ ושנת השמטה ידועה היא וכו' עד וכן בכל כו'. א"א הגאונים שאמרו שאין מונין משנת חרבן אלא שבע אולי ג"כ קודם חרבן כי יש מפרשים דסבירא להו כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן וסומכין את דבריהם למה שאמרו בגמרא דע"ז ונשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי כי אמרו אלו המפרשים לא יתכן לחשב אחר חרבן זכר לבנין חשבון אחר זולתי החשבון הראשון מ"מ אני איני סובר לא כדבריהם ולא כדבריו ואיני מפרש נשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי על דרך פירושם אלא לומר שאינם נותנים ליובל אחר חרבן שם זכר קדושה אלא כשאר שני שבוע שהם חול מ"מ חמשים חמשים הם מונין דלא כר' יהודה כמו שהיו מונין בתחלה ואולי דעת הגאונים כך הוא. +

הלכה ז

שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע, אלא שנת תשע וארבעים שמטה ושנת חמשים יובל, ושנת חמשים ואחת תחלת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל.

הלכה ח

משגלה שבת ראובן ושבת גד וחצי שבת מנשה בטלו היובלות שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה, והוא שלא יהיו מעורבבין שבת בשבת אלא כולין /כולן/ יושבים כתקנן, בזמן שהיובל [נוהג בארץ] נוהג בחו"ל שנאמר יובל היא בכ"מ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.

הלכה ט

ובזמן שהיובל נוהג נהג דין עבד עברי, ודין בתי ערי חומה, ודין שדה חרמים ודין שדה אחוזה, ומקבלין גר תושב ונוהגת שביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מן התורה, ובזמן שאין היובל [נוהג] אינו נוהג אחד מכל אלו חוץ משביעית בארץ, והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם כמו שביארנו.

שו"ת הרמב"ם סימן שפט

תשובת שאלה על ענין מאימתי מונין לשמיטות +ה' שמיטה פ"י ה"ב ומאימתי התחילו למנות מאחר ארבע עשרה שנה וכו'+ וכו' התחילו ישראל למנות שמיטים ויובלות משנת חמש עשרה אחר שנכנסו לארץ לפי ששבע שכבשו ושבע שחלקו לא מנו מפני שאין כל אחד ואחד מכיר חלקו ועיקר דבר זה בספר +צ"ל בספרא (ריש פ' בהר)+ ונגררה הלכה זו בכמה מקומות בתלמוד +ערכין יב: וש"נ+ והיו מונין והולכין עד שחרב הבית בראשונה ושנה שחרב בה שתחלתה מתשרי שאחר חרבן כי באב חרב היא היתה מוצאי שביעית והיא שנת שש ושלישים ביובל של שבעה עשר לפי שהחשבון מוציא שמנו בארץ ששה עשר יובלות שלמות וביובל של שבעה עשר חרב ואם תוסיף על המנין שמנו שבע שנים שכבשו ושבע שחלקו נמצא שעשו שבעה עשר יובלים גמורים ארבע מאות וארבעים משעת כניסתן לארץ עד בנין הבית וארבע מאות ועשר שעמד בית ראשון וכיון שחרב הבית וגלו בטל המנין. וכשעלה עזרא ע"ה בשנייה התחילו למנות משנה שעלה וקידש בה את הארץ קדושה שנייה והיא היתה השנה השביעית מבנין בית שני וממנה התחילו למנות שמיטין ויובלות שמנין ראשון בטל משבטלה הארץ ואף על פי שלא היה יובל בימי עזרא ע"ה מנו יובלות כדי לקדש שמיטין שאין שנת היובל עולה למנין שני שבוע אליבא דחכמים וכן הלכה. אלו הם הדברים המתבארים מן התלמוד וכל אלו הדברים הם בגמ' ערכין פ"ו כ"כ בכל הנוסחאות והוא ט"ס וצ"ל פ"ב (שם) ועי' במבוא. + ולפי חשבון זה נמצא הבית בראשונה ובשנייה חרב במוצאי שביעית והיא השנה שתחלתה מתשרי שאחר חרבן. ודרך החשבון על מנין זה לידע שנת השמיטה הוא שתוסיף על מנין שטרות שלשים וארבע לפי שבשנת אחד וארבעים לחרבן התחילו למנות לשטרות כמו שנתברר בתחלת ע"ז +. + ותשליך הכל חמשים חמשים והנשאר פחות מחמשים השליכהו שבעה שבעה ותדע בכמה שנים מן השבוע אתה עומד. ולפי חשבון זה תהיה שנה זו שהיא שנת שש ושמונים וארבע מאות לשטרות ששית בשבוע והיא שנת עשרים ביובל +בה' שמיטה שם ה"ד כתב ששנת אלף תפ"ז לשטרות שהיא תתקל"ו ליצירה היא שנת השמיטה. משם נראה שתשובה זו נכתבה שנה אחת קודם שחבר ס' זרעים מספר היד+ אבל מצאנו תשובה לגאון רבינו האי זצ"ל +תה"ג הרכבי סי' מ"ה. הביאה רבי' בה' שמיטה שם ה"ה וז"ל אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא מידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת חרבן וכו', ועי' מש"כ שווארץ במאסף המדעי על הרמב"ם ח"א ע' שס"ט והלאה+ עניינה שמנין ראשון לא בטל ושעליו אנו סומכים אבל לא מנו יובלות משחרב הבית בראשונה אלא שמיטים בלבד. ואמר באותה התשובה שהחשבון ירושה הוא בידיהם ושהיא סדורה בפי הכל וכך נמצא כתוב בתשובות שקודם רבי' האי גאון זצ"ל מכמה שנים כדברי הגאון. ולפי חשבון זה נמצא הבית חרב באחרונה במוצאי שביעית כמו שאמרנו ותהיה שנה [זו] שהיא ארבע מאות ושמונים ושש לשטרות שנת שמיטה. והביא ראיה מהאי דאמרינן בתחלת ע"ז +ט: +האי מאן דבעי למידע כמה שני בשבוע וכו' דשמעת מינה דלא מנין יובל אלא שבעה שבעה בלבד מונה ולא השגיח על אלו הדברים שנתפרשו בגמרת ערכין כלל כאלו אינם כתובים. והדברים מראים דהאי מימרא דגאון וחושבנא דייליה אזלי אליבא דמאן דאמר עזרא ע"ה לא כיבש אלא זיכר +אלא זכר (ח' [כיב"א]), לא קידש (ובדומה כי"נ) אלא זכר בעלמא (כ"מ)+ בעלמא עבד וקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ואזיל מימרא קמא דאמרינן והוא דסליק אליבא דשמעת' מגמ' ערכין אליבא דמאן דאמר עזרא ע"ה קדש וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. ודבר זה נחלקו בו התנאים והאמוראים כמו שנתברר בגמ' שבועות +ט"ז. וש"נ+ פ"ב ובכמה מקומות בתלמוד אזלא שמעתא כמאן דאמר לא קידש וכמה פירושים יש לנו בדברים אלו בחבורים שחברנו +עי' במאמרו של בורנשטיין ע"ד התאריך בהתקופה שנה ח' עמ' רפ"א והלאה ושנה ט' עמ' ר"ב ושנה י' עמ' ר"ל והלאה. ועי' מש"כ שווארץ שם+ ועדיין הדבר אצלנו ספק בשמיטה וחוששין אנו לדברי הגאון זצ"ל שאמר שחשבון זה ירושה בידיהם עד שיתברר לנו יפה יפה היאך הם הדברים ויסתלק ספק זה ואשלח ואודיעכם בעזר האל יתע'. משה ב"ר מימון זצ"ל.

כסף משנה הלכות שמיטה ויובל פרק י

הלכה ה

...ולע"ד נראה שאם טעם הגאונים משום דסבירא להו כמ"ד קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבא כלומר ומש"ה אף על פי שחרב הבית בראשונה לא בטלה קדושתה הילכך לא בטל מנין ראשון כיון שקדושתה לעולם קיימת מה נשתנה קודם חרבן ששנת יובל לא היתה נכנסת במנין השמטות וכרבנן דאמרי הכי ואחר שחרב הבית עשו כר' יהודה ולא מנו אלא שבע שבע וכן יקשה אם תאמר שקידשה לעתיד לבא. וע"ק דמה ענין קידשה לעתיד לבא או לא קידשה לענין זה דהא שמטת קרקעות נוהגת היא אף על פי שחרב הבית וכמבואר בדברי רבינו רפ"ט וכפי פירוש רבינו ופירוש ר"ת דבזמן שאתה משמט קרקעות היינו יובל אבל שמטת קרקעות לעולם נוהגת מן התורה מיהו בהא איכא למימר דבהכי תליא מילתא אבל קמיינתא קשיא. לכך נראה לי שטעם הגאונים דסבירא להו דבזמן שהיובל נוהג עבדו כרבנן ואין היובל נכנס במנין השמטות שמאחר שקדושת היובל לחוד וקידוש השמטה לחוד אינו בדין שיכנס היובל בכלל שני שבוע אבל כשאין היובל נוהג כיון שאין קדושה נוהגת בשנת החמשים יותר מבשאר שנים דין הוא שיכנס היובל בכלל שני שבוע כיון שאין לו קדושה ולכך משחרב הבית בראשונה לא מנו אלא שבע שבע ואף על פי שבבנה הבית מאחר שלא היה יובל נוהג מפני שאין יושביה עליה ואף על גב דאמרינן בסוף ערכין מנו יובלות לקדש שמיטין כבר אמרו שם דאתיא כרבנן דסברי דאף בזמן שאין היובל נוהג אין שנת החמשים עולה מן המנין ואף על פי שנראה מסוגיא דגמרא דרבנן ורבי יהודה פליגי בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאינו נוהג ונמצא שסברא זו שאני כותב לדעת הגאונים היא דלא כמאן אפשר לומר דגמרא רצה להשיב למקשה לפי שטתו אבל לפי האמת רבנן לא אמרו אלא בזמן שהיובל נוהג דוקא אבל בזמן שאין היובל נוהג לא והיא דאמרו בסוף ערכין דכשגלו שבט ראובן ושבט גד לדעת רבנן דאי קידשה לעתיד לבא נוהגת שמטה מן התורה מנו יובלות לקדש שמיטין לא קשיא דאיכא למימר דשאני התם שהיו מצפים שיחזרו כמו שחזרו לבסוף ולפיכך לא ראו להפסיק סדר היובלות ואפשר לומר עוד שלא אירע יובל באותם שנים ששהו והא דקאמר משגלו שבט ראובן ושבט גד בטלו יובלות לא בטלו ממש קאמר אלא היו ראויים ליבטל אילו לא חזרו קאמר ואפשר שבאיזה מקום מצאו הגאונים גילוי לפרש כן כדרבנן או אפשר שהיא סברת שלישית מצאוה הגאונים בשם מקום. ומה שכתב אבל כל הגאונים אמרו וכו' וכן משחרב באחרונה וכו' וכן עולה מגמרת ע"ז וכו' כלומר מדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף ט'): האי מאן דלא ידע בכמה בשבוע הוא עומד וכו' ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ונשקול ממאה תרתי ונשדי אפרטי ונחשובינהו לפרטי בשבועי וידע כמה שני בשבוע ומדקאמר ונשקול ממאה תרי דהיינו שתים של יובל משמע בהדיא שלא מנו אלא שמטות בלבד בלא יובל וכרבי יהודה: כתב הראב"ד ושנת השמטה ידועה היא וכו' א"א הגאונים שאמרו שאין מונים משנת החרבן וכו'. ואני כבר ביארתי דעת הגאונים באר היטב ע"פ דברי רבינו בתשובה והפירוש שפירש הראב"ד בו ונשקול מכל מאה תרתי בקשתי לו חבר ולא מצאתיו:

ר' חיים הלוי הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ה

אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חורבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החורבן וכן עולה בגמרא וכו' עכ"ל.

ובהשגות ז"ל א"א הגאונים שאמרו שאין מונים משנת החורבן אלא שבע אולי ג"כ קודם החורבן כי יש מפרשים דסבירא להו כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן וכו' עכ"ל, וביאור הדברים של השגת הראב"ד הוא, דבאמת הרי מבואר בערכין דף ל"ב [ע"ב] דבבית שני נהגה רק שביעית ולא יובל מ"מ מנו יובלות לקדש שמיטין, וכן פסק הרמב"ם בהל"ג שם, הרי דאע"ג דאין יובל נוהג, מ"מ חשבון השנים של שביעית היה מתחיל לאחר שנת החמשים, וע"כ מנו יובלות בכדי להתחיל אח"כ חשבון שנות השביעית, וא"כ מאי שנא דלאחר חורבן לא מנו יובלות, הלא הדין של חשבון השנים לא נשתנה גם לאחר החורבן, וע"כ סובר הראב"ד דמה שאמרו הגאונים דלא מנו יובלות לאחר חורבן, הוא רק לר' יהודה, דלדידיה גם בבית שני לא מנו יובלות, מאחר שעולה לכאן ולכאן, אבל הרמב"ם דפסק כרבנן דבבית שני מנו יובלות לקדש שמיטין, קשה מאי שנא דלאחר חורבן לא מנו יובלות.

ואשר יראה לומר בזה, על פי מה שפסק הרמב"ם בהל"א שם ז"ל מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמשים, ושתי מצות אלו מסורין לב"ד הגדול בלבד עכ"ל, וא"כ י"ל דאין היובל נוהג אלא א"כ הוקבע ע"י ספירה וקידוש ב"ד, ואם לא הוקבע ע"י ספירה או שלא קדשוהו אינו יובל, וכן הוא בר"ה דף ח' [ע"ב] ודף כ"ד [ע"א] וקדשתם את שנת החמשים שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים, הרי דהוי קידוש גמור כמו קידוש ראש חודש, וכמו דבקיודש ראש חודש אם לא קדשוהו ב"ד לא הוי ראש חודש כלל, כמו כן בקידוש שנת החמשים אם לא קדשוהו ב"ד אין דין יובל על השנה כלל. והנה הא דמנו יובלות לקדש שמיטין, הא הוי משום דכן הוא הדין דאע"ג דאין יובל נוהג מ"מ אינו עולה במנין השמיטין, וצריך למנות השמיטין אחר שיעבור שנת היובל. ולפ"ז נוכל לומר בדעת הגאונים לדעת הרמב"ם, דכל זה הוא בזמן הבית שהיתה ספירת ב"ד וקדשו את היובלות, וחיילא בהו קביעותא דשנות יובל, אלא דלא היה היובל נוהג משום דלא היו כל יושביה עליה, והך דינא דכל יושביה אינו מעכב אלא שלא ינהגו בה דיני יובל, כמו החזרת שדות וכדומה, אבל עצם השנה דין יובל עליה מדין תורה, וע"כ הוי בה דינא שאינה עולה לחשבון השמיטין, וע"כ מנו יובלות לקדש שמיטין, משא"כ לאחר החורבן, דחסר אז ספירה וקידוש ב"ד, עצם השנה לית בה דין יובל, דבלא קביעות הספירה והקידוש כל השנים אין נקבעים ועולין בחשבון היובל, ובטל כל מספר היובל, ושנה זו אין בה דין שנת החמשים ואינה שנת היובל כלל, וע"כ באמת הדין דעולה היא למנין השמיטין, ולא שייך למנות יובלות לקדש שמיטין כיון דמצד הדין השנה עולה במנין השביעית הבא, ושפיר פסק הרמב"ם לדעת הגאונים דלאחר החורבן אין מונין רק שמיטין לבד וחשבון היובלות בטל.

ונראה דיסוד דברי הרמב"ם עפ"י הספרא פ' בהר ז"ל מנין עשה שביעית אף על פי שאין יובל ת"ל והיו לך שבע שבתות שנים, ומנין עשה יובל אף על פי שאין שביעית ת"ל תשע וארבעים שנה דברי ר"י, וחכמים אומרים שביעית נוהגת אף על פי שאין יובל והיובל אינו נוהג אלא א"כ יש עמו שביעית, והנה הא דקאמר עשה יובל אף על פי שאין שביעית, היכן מצינו שהיובל יהיה נוהג והשביעית לא תהיה נוהגת, בעל כרחך רק באופן זה שבשנת השביעית לא היו כל יושביה עליה ובשנת היובל היו כל יושביה עליה, וא"כ ע"כ ס"ל לר"י וחכמים דהכא דשביעית בעינן כל יושביה, כרבי בריש מועד קטן דמקיש שביעית ליובל, וא"כ קשה רישא דספרא דאמר מנין עשה שביעית אף על פי שאין יובל, הרי בזמן שאין יובל הא אז אין גם שביעית, כדמוכח מסיפא דלענין כל יושביה שוה שביעית ליובל. **וע"כ צ"ל דהך דרשא עשה שביעית אף על פי שאין יובל איירי היכא דחסר ספירת ב"ד בינתיים, דאז הרי בטל החשבון של יובל, וכמו שהבאנו לעיל לשון הרמב"ם דמצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים, והיינו כדכתיב בקרא וספרות, והנך שנים דלית בהו ספירה אין עולין לחשבון שנות היובל, ומבטלין את החשבון שצריך לחזור ולספור מחדש שנות היובל, ונמצא דהנך שנים דלית בהו ספירה לית בהו יובל, כיון דלעולם לא יצורפו לשני היובל.**

והנה כל הך דינא דוספירת וקדשתם לא קאי רק על יובל, דליובל הוא דבעינן ספירה וקידוש, אבל בשביעית לא הוזכר כלל ספירה גבה, דהספירה דכתיב בה היא רק משום יובל, אבל שביעית עצמה ממילא חיילא גם בלא ספירה וקידוש, ועל זה קאי הספרא מנין עשה שביעית אף על פי שאין יובל, דהיינו אם לא ספרו ב"ד איזה שנים, ונמצא דאלו השנים ושביעית זו דלא ספרו בה אינם עולים לחשבון היובל, והוא שביעית בלא יובל, ובשביל שביעית הרי לא איכפת לן בהספירה, ועל זה בא הספרא ללמד דעשה שביעית אף על פי שאין יובל. **הרי נמצינו למדין מתוך הספרא, דספירה וקידוש ב"ד הם לעיכובא ביובל, ואם אין ספירה וקידוש ליכא יובל, ואין השנים עולין בחשבון היובל כלל, וגם נלמד מזה דבלא ספירה וקידוש ב"ד עצם השנה אינה בכלל שנת היובל כלל, וכדחזינן דגם ספירה שאינה כלל בשנת היובל עצמה כי אם בשנים הקודמות ג"כ מעכבת ביובל, וספירה הלא ודאי דכל עיקרה היא לקבוע את שנת החמשים שיהא דין שנת היובל עליה, ועיכוב הספירה בעל כרחך דהוא על קביעותא דיובל, וכיון דגם הקביעות בטלה א"כ ודאי דאינה בכלל שנת החמשים כלל, וכן מבואר מהספרא דבאין כל יושביה עליה מ"מ השנים עולין למנין היובל, ואם בשנת החמשים היו כל יושביה עליה היובל נוהג, וכדחזינן דלא איפלגו ר"י ורבנן אלא בלא היו כל יושביה בשנת השביעית עצמה, ומשום דחסרון שביעית הוא דמעכב ליובל, אבל אם באמצע השבוע לא היו כל יושביה שפיר השנים עולין למנין היובל. אשר ע"כ זהו שחלקו הגאונים, דבאין כל יושביה עליה דמנין היובל נוהג ע"כ מנו יובלות לקדש שמיטין, כיון דדין שנת חמשים בה, ודינה דאינה עולה למנין השביעית, משא"כ בחסר ספירה וקידוש, דבטל כל המנין של יובל, ע"כ אין מונין רק שמיטות, כיון דבטל כל מנינא דיובל, וכל בלא יובל לית בה דין שנת חמשים ואין לנו למנות רק שבע שבע בלבד, וכמו שנתבאר.**

והנה לפי"ז הא נמצא נלמד מתוך דברי הספרא אלו דעשה שביעית ואף על פי שאין יובל, דכמו דעיקר קביעת שנת השביעית לא בעי ספירה וקידוש, כמו כן ניהוג דין שביעית הוא ג"כ נוהג אף בלא ספירה וקידוש, ולכאורה קשה מאחר דהספרא קאי הכא אליבא דרבי דשתי השמיטות תלויות זה בזה, וכדהוכחנו למעלה מהך דעשה יובל ואף על פי שאין שביעית דהיינו שלא היו בשנת השביעית כל יושביה עליה, הרי דגם שביעית בעיא כל יושביה, והיינו כרבי דסובר דשביעית תלויה ביובל, וא"כ אמאי לא תליא שביעית ביובל גם בדין ספירה וקידוש. אכן נראה דזה ודאי דלענין ספירה וקידוש אין שביעית תלויה ביובל, [ועיין בראשונים שהביאו דעת בעל המאור דסובר באמת דבזמן דליכא קידוש ב"ד ליתא גם לשביעית משום הך דרבי, והראשונים חלקו עליו עיין בר"ן פ"ד דגיטין], והסברא לזה נראה, דדוקא לענין כל יושביה, דאם לא היו כל יושביה עליה הרי הם פטורין מדין יובל, בזה הוא דתליא שמיטה ביובל, דהיכא דפטורים מיובל פטורים גם משביעית, משא"כ היכא דחסר הקידוש וספירה הא אין בזה דין פטור מיובל, דהרי רחמנא אזהר וספרות וקדשתם, אלא דאם לא ספרו ממילא אין כאן יובל, אבל לא דפטורים הם, וגם היכא שאין ב"ד כלל לספור ולקדש, ג"כ לא פטירי מיובל, ורק דאנוסים הם, ובכה"ג דאין נפטרים מהיובל לא מצאנו דתלי רחמנא שביעית ביובל, וע"כ שביעית נוהגת אפילו היכא דחסר הספירה וקידוש.

ונראה דהכי מוכרח מסיפא דספרא דעשה יובל אף על פי שאין שביעית, דהיינו כגון שלא היו בשנת השביעית כל יושביה עליה, וא"כ הרי מוכח מזה להדיא דגם היכא דבאמצע היובל לא היו כל יושביה, מ"מ כל שבשנת היובל בשעתו היו כל יושביה עליה, נוהג ביה דין יובל, וקשה לפ"ז דאיך אמרינן דבזמן שאין כל יושביה עליה דליכא יובל ליתא גם לשביעית, והא אכתי יוכל להיות שבשנת היובל יהיו כל יושביה עליה וינהוג היובל, ומה שאין עתה כל יושביה אין זה נוגע לדין יובל, אלא ודאי דהפירוש הוא דכיון דעתה הוא שעת פטור מיובל, ע"כ פטורים גם משמיטה. ולפ"ז כיון דעיקר הדרשא, לא דתלויה בזה אם יהיה היובל נוהג בשעתו אם לא, אלא דהעיקר אם עתה בשעת שמיטה היא שעת פטור מיובל אם לא, ונמצא דאין השביעית תלויה בעצם הקיום של יובל, ורק בדין יובל היא דתליא שביעית, ועל כן שפיר נוכל לחלק כמו שכתבנו, דדוקא באין כל יושביה עליה דפטורים הם מיובל ע"כ לא נהגה גם שמיטה, משא"כ היכא דחסר הספירה וקידוש, דאין בזה צד פטור מיובל, ורק דחסר עצם הקיום של יובל, ע"כ אין שמיטה תלויה בזה ביובל כלל, ואין זה נוגע להך דינא דרבי דשתי שמיטות תלויות זה בזה, והספרא דקאמר עשה יובל אף על פי שאין שביעית ועשה שביעית אף על פי שאין יובל קאי על הא דכתיב וספרות לך שבע שבתות שנים וקדשתם את שנת החמשים אם דין שבע שבתות וקידוש דשנת החמשים הם מעכבים זה את זה אם לא, אבל אין זה נוגע לדינא דרבי דשתי שמיטות.

והנה בערכין דף י"ב [ע"ב] הנה שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה אהדרינהו לא קחשיב להו, ועיין ברש"י שם דהמנין הראשון של יובל נתבטל אחר שגלו וכשהחזירן ירמיה התחילו למנות שנות היובל מחדש, וקשה לרבנן דרבי דס"ל דשביעית נוהגת אף באין כל יושביה עליה מדין תורה, א"כ הא נמצא לדידהו דגם לאחר שגלו עשרת השבטים מ"מ חשבון השביעית היה קיים מדין תורה, וא"כ איך נתבטל לאחר שהחזירן ירמיה החשבון שמקודם שהיה קיים מן התורה לענין שביעית, וגם לרבי דס"ל דבזמן שאין כל יושביה עליה אין גם שביעית, מ"מ הרי איכא עוד כמה דברים

שהם דין תורה התלויין במנין שנות השביעית, ונוהגין גם בזמן דליכא כל יושביה, וכגון תרומות ומעשרות דתלויין בשנות השביעית, וכמבואר ברש"י כתובות דף כ"ה ע"י שם, ונהגו אז מדין תורה, ואיך בטל לגבייהו אח"כ כשחזירן ירמיה החשבון של שביעית שמקודם שהיה קיים מדין תורה.

והנראה בזה, דכיון דכל עיקר מה שקובע למנין היובל היא הספירה, ועל כן כיון שהתחילו אח"כ לספור השנים של יובל מתחלה, ע"כ ספירה זו היא שמבטלה להחשבון שמקודם, וקבעתן להשנים שאח"כ בכלל מנין שנות היובל שמחדש, והיא שהפקיעה חשבון השביעית שמקודם, וחיילא בהו קביעותא דשנות יובל שאח"כ. אכן הרי כל זה לא שייך אלא אם נימא דהספירה היא דין של עיכובא בעיקר קביעותא דיובל, ועל כן שפיר אמרינן דהשנים שלא ספרו לא עלו למנין היובל, ואח"כ כשהתחילו לספור נעשה קביעות חדשה, אבל אם נימא דכל עיקרה של ספירה היא רק למצוה, ולא היא שקובעת להמנין של יובל, וגם אינה מעכבת ביובל כלל, א"כ הרי ודאי דלא שייך כלל שתבטל חשבון השביעית שמקודם. אלא ודאי מוכרח כמו שכתבנו דהספירה מעכבת ביובל, והיא עיקר קביעותה של מנין היובל, ולהכי הוא שהותחל מנין חדש ע"י הספירה, וזהו להדיא כמו שכתבנו בדעת הגאונים לדעת הרמב"ם, דלאחר החורבן דלא היו ספירה וקידוש לא מנו רק שמיטין ולא יובלות, והמסורת שהזכירו הוא בעצם המעשה דאחר החורבן לא היו עוד ספירה וקידוש ב"ד, וממילא דלא מנו יובלות.

והן לכאורה יש לדחות ראייה זו ולומר דהא דהנך שני לא קחשיב ובטל כל המנין, הוא משום דכיון דגלו ולא היו כל יושביה עליה ובטל מהן דין יובל מדין תורה, ע"כ אין שנים אלו עולות למנין שני יובל, וכשחזרו ונתחייבו ביובל מדאורייתא הותחל מנין חדש, אבל אה"נ דמעשה הספירה והקידוש אין מעכבין ביובל, כי אם דהוי מצוה לספור ולקדש. אכן לפ"ז הרי קשה, לאידך ברייתא לרבנן דר"י דשנת היובל אינה עולה למנין השמיטין, דתניא שם דשבעה עשר יובלות מנו ישראל, שבזה עולה גם הנך שני שגלו ולא היו כל יושביה, דמבואר מזה דגם באין כל יושביה ג"כ לא מיבטיל חשבון המנין של יובל, וכדהבאנו כן לעיל גם מהספרא, אלא ודאי דעיקר המנין חדש שהותחל הוא רק משום חסרון הספירה, ועל כן בזה הוא דפליגי הנך תרי ברייתות אם בשעה שגלו היתה ספירת ב"ד אם לא. ולהדיא מבואר כן בתוס' שם שהקשו הנך תרי ברייתות אהדדי, ותירצו דלר"י דס"ל דשנת היובל עולה למנין שביעית, וליכא נפקותא ממנין היובלות למנין השמיטין, ע"כ נתבטל מנין היובלות בשעה שגלו, משא"כ לרבנן דשנת היובל אינה עולה למנין השביעית, והוצרכו למנות יובלות גם בשעה שגלו כדי לקדש שמיטין בזמנם, על כן לא הופסק מנין היובלות, וכדבריהם מבואר להדיא בדף ל"ג שם. אלא דאכתי צ"ע, דנהי דלר"י אין מנין היובל משנה את מנין השמיטין, אבל מ"מ במה הופסק מנינו לשנות שנות השביעית אח"כ כשחזרו, אלא ודאי דכוונת התוס' כמו שכתבנו, דהעיקר תלויה בספירת ב"ד, ועל כן לר"י דלא הוצרכו לספירת ב"ד ממילא נתבטל מנין היובלות משום חסרון ספירה, משא"כ לרבנן דמנו יובלות כדי לקדש שמיטין בזמנם, והיתה ספירת ב"ד גם בשעה שגלו, ע"כ נתקיים המנין גם אח"כ כשחזרו, והוא כמו שכתבנו דקביעות מנין היובל הוא ע"י ספירה וקידוש ב"ד, וכמו שנתבאר.

והנה הראב"ד הרי חולק וס"ל דגם לאחר החורבן ובזמן הזה מונין יובלות לקדש שמיטין, ומבואר מזה דס"ל דהספירה וקידוש אינן לעיכובא ביובל, או דנימא דגם הראב"ד ס"ל דספירה וקידוש מעכבין ביובל, ורק דס"ל דכל זה הוא לענין נהיגת דין היובל, אבל זה ששנת היובל אינה עולה למנין השמיטין, הוא דין בפני עצמו בקביעות השנים, ואף אם אין השנה קדושה בקדושת יובל מ"מ אינה עולה למנין השביעית, וצ"ע בזה. אכן נראה, דכל זה לא שייך אלא אם נימא דספירה אינה מעכבת, וליכא דין שצריך קביעות השנים ביובל, כי אם דממילא שנת החמשים היא נקבעת להיות שנת היובל, וא"כ ממילא דעיכוב הקידוש ג"כ אינו בעיקר הקביעות דיובל, ורק מדין קידוש הוא דמעכב, וא"כ שפיר י"ל, דאע"ג דהקידוש מעכב, מ"מ כל שהוקבעה עפ"י חשבון להיות שנת היובל שוב אינה עולה במנין השביעית, אבל אם נימא דגם ספירה מעכבת, ואיכא דין קביעות השנים ביובל, דצריך ספירה לקובעה בשנת היובל, וא"כ הרי ממילא דבין עיכוב הקידוש ובין עיכוב הספירה תרווייהו בעיקר קביעותא דיובל הויין, דבלא קידוש וספירה אין השנה נקבעת להיות שנת היובל כלל, וממילא דעולה היא גם במנין השביעית, כיון דלאו שנת היובל היא כלל. אלא בעל כרחך נראה מוכרח בדעת הראב"ד, דס"ל דספירה אינה מעכבת כלל ביובל, וכל שעפ"י חשבון היא שנת החמשים הרי היא חשיבא שנת היובל מדינא, ומשום הכי ס"ל דאינה עולה לחשבון השביעית.

אלא דבזה יש להסתפק, אם ס"ל דגם קידוש שנת היובל אינו מעכב, ומשום הכי הוא דאינה עולה למנין השמיטין, או דס"ל דאע"ג דקידוש מעכב ואינו נוהג יובל בלא קידוש, מ"מ אינו עולה למנין השמיטין, דכיון דקביעות השנים הוא דין בפני עצמו קיים גם ממילא, ורק דחסר ביה דין קידוש, ע"כ אינו נוגע רק לקיום דיני יובל, אבל מ"מ שנת החמשים מיקריא ואינה עולה למנין השביעית. ולדעת הגאונים והכרעת הרמב"ם דלאחר חורבן אין מונין יובלות ועולין כולם למנין השמיטות, יש לפרש ג"כ בתרי גווני, או דס"ל דגם ספירה מעכבת, וממילא דאינה שנת החמשים כלל, או דנימא דס"ל דאע"ג דספירה אינה מעכבת, מ"מ כיון דקידוש ב"ד מיהא מעכב, ולא חייל עלה דין קדושת יובל, ממילא היא עולה למנין השמיטין, ומשום דס"ל דזה דשנת היובל אינה עולה למנין השמיטין אינו דין בפי עצמו, ורק דהכל תלוי בקדושת היובל, וכל שאינה קדושה בקדושת יובל עולה היא למנין השמיטין. ואף על גב דספירה וקידוש תרווייהו חד מילתא הוא, מ"מ אין בזה דוחק לחלק כמו שכתבנו דקידוש מעכב וספירה אינה מעכבת, כיון דשני דינים חלוקים הם, ספירה נוגעת לדין קביעות השנים, וקידוש נוגע לקדושת היובל שחל על שנה זו, וכל אחד כפי דינו זה לעיכובא וזו למצוה.

ועוד י"ל דהנה בר"ה דף ט' [ע"ב] איפליגי תנאי בשילוח עבדים וקריאת דרור ותקיעת שופר איזו מהן מעכב ביובל, ומסקינן שם דחכמים אומרים דשלתן מעכבות, ומפרש שם בגמ' דילפי לה מקרא דיובל היא לעיכובא, ומשום דס"ל מקרא נדרש לפניו ולפני פניו, וקאי הך יובל היא לעיכובא בין על קריאת דרור שלפניו ובין על תקיעת שופר שלפני פניו, והנה הך קרא דוקדשתם כתיב בין קרא דתקיעת שופר ובין קרא דקריאת דרור, וכיון דקאי הך יובל היא גם על תקיעת שופר שלפני פניו, ממילא דקאי גם על וקדשתם שלפניו, וממילא מוכרח דקידוש ב"ד ג"כ מעכב ביובל. אלא דאם נימא דעיכובא דקידוש שנת היובל ילפינן מקרא, א"כ הא מוכרח מהא דכתב הרמב"ם פ"י משמיטה ויובל הי"ג ז"ל שלשה דברים מעכבין ביובל

תקיעה ושילוח עבדים והחזרת שדות, ולא הזכיר כלל קידוש ב"ד, א"כ ש"מ דטפי מהני תלתא לא ילפינן מקראי, ואם ספירה וקידוש או קידוש לבד מעכב הוא רק משום דלא בעינן קרא לזה, דדוקא בהנך ג' דמדינא צריך לנהוג יובל והיובל בקדושתו ורק שחטאו ולא קיימו חדא מצוה מהנך תלת או שילוח עבדים או תקיעת שופר או קריאת דרוך א"כ מהיכי תיתי נימא דלא ינהגו בה שאר הדברים, וע"כ שפיר מצרכינן קרא לעיכובא דאם לא קיימו חדא מהנך תלת בטל דין יובל, משא"כ בספירה וקידוש ב"ד, דזהו עיקר קביעת ועשית היובל דצרכינן לקדש את השנה ולקובעה לשנת היובל, בזה לא צרכינן שום קרא לעיכובא, וממילא דליכא מקום לחלק בין ספירה לקידוש, דהרי הרמב"ם כ"יילינהו בהדדי לספירה וקידוש ולא חלק ביניהם, וממילא דצ"ל או דשניהם מעכבין או דשניהם אין מעכבין.

אלא דצ"ע לדעת הראב"ד מהסוגיא דערכין שהבאנו דהנך שני דאגלינהו סנחריב לא קחשיב, דש"מ מזה דבלא קידוש וספירה ליתא למנינא דיובל כלל, מדהותחל אח"כ מנין חדש. ובאמת דגם הרמב"ם ס"ל שם מתחלה דגם האידנא מונין יובלות, ורק שאח"כ כתב שקבלת הגאונים מכרעת דאין מונין, וצ"ע. וע"כ נראה, דדעת הראב"ד היא, דנהי דהספירה וקידוש הם לעיכובא דיובל, אבל הא דשנת החמשים אינה עולה הוא גם היכא דליכא מנינא דיובל כלל, דגם בחשבון שביעית דממילא הוי דינא הכי דשנת החמשים אינה עולה למנין השמיטין, אבל אין הכי נמי דמנינא דיובלות הוא רק בספירה וקידוש, וע"כ כשהוחזרו כל ישראל וחייל עלייהו דין יובל וחייל אז דין ספירה וקידוש נתבטל החשבון שמקודם, אף שנהג אז מדין תורה, כיון דעתה הותחל בהן דין קביעותא דיובלות. או דנימא דהראב"ד ס"ל דספירה וקידוש לא מעכבי כלל, והא דלא קחשיב הנך שני דגלו הוא משום דלא היו כל יושביה עליה, וס"ל להראב"ד דגם בזה דאין כל יושביה עליה ג"כ הוי דינא דאין עולין בחשבון לניהוג דין יובל, וע"כ כשחזרו הותחל המנין מחדש בשביל חיובא דיובל, והא דהקשינו לעיל מהך ברייתא דשבעה עשר יובלות מנו ג"כ ניחא, דהרי להדיא מבואר לקמן בדף ל"ב [ע"ב] דבאין כל יושביה ג"כ מונין יובלות לקדש שמיטין, ואך דאח"כ כשהוחזרו וחלה חובת יובל הותחל מנין חדש מדינא משום חיובא דיובל. אכן גם לפ"ז הא נמצא, דהראב"ד ס"ל דהא דשנת החמשים אינה עולה למנין השביעית, הוא גם היכא דהשנים אינה נחשבים במנין היובל כלל, וכדחזינן הכא דגם באין כל יושביה עליה הוצרכו למנין חדש ואינם עולים לדין יובל, ומ"מ הא מבואר בסוגיין דף ל"ב דמונין יובלות לקדש שמיטין, וא"כ עכ"פ הא מיהא דטעמו של הראב"ד שסובר דמונין יובלות גם עתה הוא משום דס"ל דגם בלא מנינא דיובלות ג"כ שנת החמשים אינה עולה למנין השביעית. ובזה הוא שחולקין הגאונים וס"ל דכל היכא דאין השנים עולים במנין לענין יובלות אין זה יובל, ושנת החמשים עולה למנין השביעית, ומונין רק שמיטין ולא יובלות, והא דמנו יובלות לקדש שמיטין הוא משום דגם באין כל יושביה עליה ג"כ עולים למנינא דיובל, ובחסר קידוש וספירה דבטל עיקר הקביעות של שני יובל אין מונין שנת חמשים כי אם שבע שבע לבד, וכמו שנתבאר.

והנה ז"ל הראב"ד שם הגאונים שאמרו שאין מונין משנת החורבן אלא שבע אולי ג"כ קודם החורבן כי יש מפרשים דס"ל כר"י וכו' כי אמרו אלו המפרשים לא יתכן לחשוב אחר החורבן זכר לבנין חשבון אחר וכו', וקשה לדעת הראב"ד הלא תרומות ומעשרות בזמן הזה מדין תורה, וא"כ איך תלי זאת בזכר לחורבן, כיון שנוגע לחשבון של מעשר שני ומעשר עני שהם מדין תורה, וגם בשביעית הארץ משמע דס"ל להראב"ד דהויא דין תורה, ואיך תלי כל זה בזכר לבנין, אלא ודאי דס"ל דטעמא דהגאונים הוא משום חסרון ספירה וקידוש, וע"כ תלי לה בזכר לבנין, אף על גב דהוי דין תורה, כיון דהכא דיינינן לענין אם יעשו ספירה וקידוש אם לא, ובזה שפיר תלוי מנין השנים גם בדין תורה, וזהו להדיא כמו שכתבנו בדעת הגאונים, אלא דלבסוף חלק עליהם וכבר נתבאר טעמו.

טור חושן משפט הלכות הלואה סימן סז הלכות שמיטה ופרוזבול

כל שטר חוב אפילו יש בו אחריות שביעית משמטתו ואפילו משכנתא באתרא דמסלקי: ואפי' אם התנה ע"מ שלא תשמיטנו שביעית משמט דהו"ל מתנה על מ"ש בתורה: והשמטת כספים נוהגת האידנא: ואינה משמטת אלא בסופה: וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה ששאלת שנוהגין בארץ הזאת לגבות שטרות שעברה עליהן שביעית הוי יודע שתמהתי על זה מיום בואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא ולית דמשגח בי ואמרו כי כבר נהגו כן בארץ הזאת וא"א לשנות המנהג: ואמרתי מנהג כזה שהוא לעבור על דברי תורה ולהוציא ממון שלא כדין אין לילך אחריו ואמרו לי כי הרבה יפוי לשון רגילין לכתוב בשטרות שהן מורין על זה שלא תהא שביעית משמטתו ודקדקתי ולא מצאתי שום תנאי יפוי לשון שיורה על דרך זה: ומה שכתבת שכתוב בשטרות שיוכל המלוה לגבות בכל צד שיוכל בין בדרכים הדתיים בין בדרכים שאינם דתיים אם הוא מתנה לגבות בדרכים שאינם דתיים הרי הוא מתנה על מ"ש בתורה: ואני מיום בואי לכאן איני דן שלא תשמט שביעית וגם איני סותר מנהגם אלא אני מניחם לדון כמנהגם: ובחשבון שנת שביעית איכא פלוגתא לר"י היתה בשנת פ"ח ולרש"י בשנת פ"ט והוא עיקר...

בית יוסף חושן משפט סימן סז

א (א) והשמטת כספים נוהגת האידנא. כן דעת הרמב"ם פ"ט מהלכות שמטה (ה"ג) שאף על פי שאין יובל נוהג שמטת כספים נוהגת מדבריהם. וכן דעת הר"ן בהשולח (כ. ד"ה ויש) וכתב שיש אומרים שאינה נוהגת אלא בזמן שהיה בית דין קבוע בארץ ישראל שהיה מקדש היובל ואף על גב שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה מכל מקום היו מקדשין אותו מדבריהם אבל בזמן הזה שבטל היובל לגמרי אפילו מדבריהם ונמצא שאין כאן שמטת קרקע אף השמטה אינה נוהגת כלל דשמטת קרקעות ושמטת כספים תלוי בהדדי כדאמרין בגמרא ודחה הוא ז"ל דבריהם וכתב הרשב"א (חי' לז: ד"ה ולענין פסק הלכה שו"ת ח"ג ס' לב) שזה היה דעת הראב"ד (השגות לרי"ף גיטין יט). ודחה הוא ז"ל דבריו וכתב שגם הראב"ד חזר בו בפרק קמא דעבודה זרה (חי' ט: ד"ה כי זה) וגם בעל העיטור (אות פ פרוזבול עה ע"ד) כתב ראיות המקילים ודחה דבריהם ובעל התרומות בשער מ"ה (שם ס' ד) כתב בתשובת הר"ה שהאר"י להעמיד המנהג דאין שמטת כספים נוהגת בחוצה לארץ בזמן הזה ושהרמב"ן (גיטין לו. סוד"ה הא) סובר שנוהגת

והביא ראיות על כך ובסוף דבריו כתב שהראב"ד חזר בו בפרק קמא דעבודה זרה והודה שנוהגת עכשיו וכן דעת רש"י בפרק קמא דעבודה זרה (ט: ד"ה האי) ואין בדבר בית מיוחד וספק ע"כ:

א (ג) ובחשבון שנת שביעית איכא פלוגתא. כך כתב הרא"ש פרק קמא דעבודה זרה (ס' ז) **והיום חמשים שנה נפל מחלוקת גדולה בין חכמי ארץ ישראל ומלכות מצרים בדבר זה**. ומהר"ר לוי נ' חביב (בתשובותיו ס' קמג) בפירות שביעית אשר לו הסכים שהשנה השביעית האמיתית היא אשר סמך עליה הרמב"ם בפ"י מהלכות שמיטה (ה"ו) והסכים דעת ר"י לדעת הרמב"ם וכתב שלדעתם שנת הרס"ד היתה שמיטה וכן ראיתי אני במצרים ששנת השמיטה היא מקובלת שם שהיתה שנת הרע"א וזה עולה כהסכמת הה"ר לוי ז"ל ונראה שכך עלתה הסכמת כל החכמים הנזכרים שכך נוהגים בארץ ישראל ששנת הרצ"ט ושנת ש"ו ושנת ש"ג השמיטו וזה עולה כהסכמה הנזכרת:

בית יוסף יורה דעה סימן שלא

ושמיטה היא בשנת פ"ח לר"י ולרש"י בשנת פ"ט. טעות סופר הוא שהרי בספר חשן משפט סימן ס"ז (סע' ט) כתב רבינו ובחשבון שנת שביעית איכא פלוגתא לר"י (תוס' ע"ז ט: ד"ה האי) היתה בשנת פ"ח ולרש"י (שם ד"ה נטפי חדא) בשנת פ"ז והוא עיקר עכ"ל ודברי הרא"ש בפרק קמא דעבודה זרה (ס' ז) כדבריו בחשן משפט ואפשר לומר שמה שכתב שם פ"ז ופ"ח ומה שכתב כאן פ"ח ופ"ט הכל אחד אלא שמה שכתב הרא"ש וכן מה שכתב בחשן משפט הוא לפי המונים שנות העולם ממולד וי"ד ומה שכתב כאן הוא לפי המונים שנות העולם ממולד בהר"ד. ומכל מקום יש טעות סופר בשמא דגברי במה שכתב כאן כי החליף סברת ר"י לרש"י וסברת רש"י לר"י ועוד כי שם כתב על שנת פ"ז שהוא עיקר וכאן כתב על שנת פ"ט וכן עיקר: והרמב"ם כתב בפרק י' מהלכות שמיטה (ה"ב - ו) מאימתי התחילו למנות מאחר י"ד שנה משנכנסו לארץ וכו' נמצאת למד שהשנה שחרב בה הבית באחרונה שתחלתה מתשרי שאחר החרבן כשני חדשים שהרי מתשרי הוא המנין לשמיטין וליובולות אותה השנה מוצאי שביעית היתה ושנת ט"ו מן היובל התשיעי היתה ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת אלף וק"ז לחורבן שהיא שנת ד' אלפים ותתקל"ו ליצירה היא שנת שמיטה ואח"כ כתב אבל כל הגאונים אמרו שמסורת הוא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותם השבעים שנה שבין חורבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמיטות בלבד בלא יובל וכו' וכן עולה מתלמוד מסכת עבודה זרה כפי חשבון זה שהוא קבלה ושנת השמיטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל וכולם לא מנו אלא לשני חורבן משישליך אותן שבע שבע ולפי חשבון זה תהיה שנה זו שהיא שנת ק"ז ואלף לחורבן מוצאי שביעית ועל זה אנו סומכים וכפי חשבון זה אנו מורים לענין מעשרות ושביעית והשמטת כספים שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות עכ"ל והשתא לפי סברא אחרונה שתפס הרמב"ם עיקר נמצא ששנת פ"ט היתה שמיטה וכן המנהג היום בא"י כי שנה זו שהיא שנת הרצ"ט נהגו שמיטה:

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז

סע"ף א

א א [א] אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא ב [ב] בזמן שהיובל נוהג. ג [ב] ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, ד [בכל מקום]. ה: הגה: (רמב"ם פ"ט מה' שמיטה שער מ"ה והר"ן בשם י"א) כן הוא הסכמת הפוסקים. ה [אבל י"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה; ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה, והמנהג היו נוהגים עדין בזמן הראשון, כמו שכתב בתשובה (הטור ס"ה הביאו) {ג} שהיה צווח ככרוכיא לבטל המנהג, ולא אשגחו ביה, וכבר כתבו גם כן האחרונים ז"ל (בד"מ ס"ה הביאו) (א) {ד} <א> טעם למנהג שאין נוהגין שמיטה כמבואר [בדברי מהרי"ק שורש צ"ב ומהר"ר איסרלן ז] בת"ה סימן ש"ד ובמהרי"ל, ב ואין לדקדק אחריהם. ובחשבון שנת השמיטה נפלה מחלוקת. ח [ה] והעיקר ששנת ש"כ ושנת שכ"ז היתה שמיטה, ואם כן יהיה שנת של"ד הבע"ל שמיטה, יהי רצון שיבנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויובלות כי יבא שלי"ה (בראשית מט, יא) לפרט.

סמ"ע סימן סז ס"ק ה

ה [ה] העיקר ששנת ש"כ כו'. והיינו על פי חשבון הרמב"ם [פ"י משמיטה ה"ו], שעל פי חשבון שנת פ"ט לאלף השישי היתה שנת שמיטה בימי בעל הטור, ובימי ר' לוי בן חביב שנת הרס"ד, ובימי הרב ב"י שנת ש"ו ושי"ג, ובימי הרב מור"ם ז"ל שנת שכ"ז, והכל עולה לחשבון הרמב"ם, ועיין מה שכתבתי בדרישה [סע"ף ט'] טעם הרמב"ם. ומחשבון זה תדע ממילא שבזמנינו היתה שנת השמיטה בשנת שס"ט, ותהיה עוד במהרה בימינו בשנת שע"ו, יהי רצון שנזכה במהרה בימינו לקיים המצוה כתיקונה בשמיטת כספים ושביית הארץ לה':

ביאור הגר"א חושן משפט סימן סז ס"ק ח

[ח] והעיקר ששנת. כן הוא ע"פ חשבון הרמב"ם שהוא כשיטת רש"י בערכין ורשב"ם בתוס' דע"ז ור"ת שם אלא שחידש דכל החשבונות של הגמ' שם דבנין הבית וחורבנו ב' אלפים תוהו כו' הוא הכל מיצירת אדה"ר וחשבוננו הוא מבהר"ד שהוא שנת תוהו שנה קודם כמ"ש תוס' בפ"ק דר"ה אבל ש"פ לא כ"כ וכן הרא"ש בע"ז שם כ' שנת ע"ג לאלף השישי שמיטה ולר"י שנת ע"ד. אלא נ"ל כי גם חשבוננו לבריאת עולם שהוא יצירת אדה"ר אלא משום שאמרו שנת המבול לא שמשו המאורות אבל למנין חושבים אותה בכלל השנים ולפיכך צריך לחשוב המולד לאחור ד"ח תתע"ו קודם. ובזה ניחא מה שנתקשו כל המפרשים דל"ל למיחשב משנת תוהו שלא היו מאורות כלל ודחקו משום אותן ה' ימים שקודם לאדם וכתבו הם עצמם שזה דוחק גדול דמאי נ"מ מזה ליחשב מהיצירה. ומ"ש ונח בן שש מאות שנה היינו אתחלתא כמ"ש בר"ה י"ב ע"ש וכאן יש יותר מחודש לפי ר"י ור"א וע"כ צ"ל כן דאל"כ הל"ל באחד ות"ר שנה כמ"ש בגמ' שם דא"א לומר שגם לשנים לא חשיב השנה דמ"מ חיו נח ושם אותו השנה ובזה ניחא מ"ש בע"ז שם מאי בינייהו כו' דלהרמב"ם קשה דליכא אלא שתי שנים דהא אמרו שם מבריאת העולם וכן הקשו תוס' שם בזה על פירוש רשב"ם ולפ"ז הוא שמיטה כדעת ר"י לפ"ד הרמב"ם וטור שנת פ"ח ולצאת ידי ספק יכתוב ער"ה של שנת שמיטה של הרמב"ם: